

Metodika pro učitele

Rozehřívání – volíme podle situace a záměru. Můžeme zařadit kdykoliv v průběhu lekce. *Pohybové* (na rozehtání, uvolnění) – honičky, napodobování činností, hry v prostoru jak si hrají děti: Zlatá brána, Vodníci a rybičky...

Motivace – pohodlně se usadit, zavřít oči a vyvolat ve vzpomínkách událost, prožitek, nebo pocit, když jsme byli ještě malí. Co se nám vybaví?

Všichni sedí v kruhu, učitel začne: „*Když jsem byl/a malá...*“ Každý žák začne stejnou větou a sdělí svůj zážitek. Pokračují po kruhu, podávají si kamínek. Mluví ten, kdo má kamínek. Všichni žáci se vystřídají. Každý má právo nepromluvit. Dbáme na spisovnou výslovnost, srozumitelnost, tempo řeči a melodii. *Jak se mi cvičení líbilo? Vybavila se mi vzpomínka? Co mě překvapilo?*

Poznámka

Osobnostní a sociální výchova prolíná jednotlivými cvičeními. V samotném příspěvku v úvodní tabulce Struktura vzdělávací lekce najdeme, ve kterém cvičení a jaký okruh je splňován. Označení OSV najdeme také v pracovním sešitě.

Cvičení 1:

Na začátek hodiny můžeme zařadit volné psaní (asi 3 minuty) na téma: *Kdo jsem?* Žáci mohou vyjmenovat svoje vlastnosti nebo popsat jak vypadají. Čtou před třídou, nebo se vyjadřují formou hádanky. Lístečky učitel promíchá. Žáci hádají, o koho se jedná.

Cvičení 2: OSV sebepoznání, sebepojetí

Žáci zpočátku nebudou mít dostatek nápadů, jakou činnost k písmenu přiřadit. Mohou si vybrat jenom jedno písmeno.

Spolužáci nejdříve hádají, jakou činnost obrázek znázorňuje, poté autor vysvětluje.

Žáci stojí v kruhu, každý si promyslí, v jakém rytmu a na které části těla by vyťukal svoje jméno (tleskat rukama, dotýkat se hlavy, loktů, kolen, stehen). Jeden předvede, ostatní žáci opakují – vysloví své jméno a představí pohyb v rytmu. Pokračuje další žák. Je možné použít různé bicí nástroje na vyjádření rytmu vlastního jména.

Varianta:

Žáci sedí v kruhu, pamatují si, co o sobě sdělili spolužáci, volají jméno a přidají něco zajímavého. „*Volám Pavlu, ráda plete šálu...*“ Pavla volá dalšího spolužáka.

Cvičení 3: OSV sebepoznání

Chvilí se zamyslet, jaké oslovení se mi líbí nejvíce. Sdělí si polohlasem se sousedem, vyslechnou připomínky, zodpoví otázky.

Píší zajímavě, dbají na srozumitelnost, při čtení se ostatní žáci i učitel vyjadřují k srozumitelnosti i zajímavosti textu. Zhodnotí: „*Karle, mně se na tvém textu líbí, že je krátký a srozumitelný.*“

Zeptat se žáků, jestli mají přezdívku, jak se jim líbí. Může to být citlivé téma, je třeba respektovat, když někdo nechce sdělit. Zeptáme se žáků, jak oni oslovují svoje spolužáky. Líbí se jim takové oslovení? Jak se cítí?

Cvičení 4: **OSV sebepoznání**

Před začátkem cvičení si sdělíme, které barvy jsou pro koho příjemné a které nepříjemné. Každý žák vnímá svoje pocity jinak barevně. Respektujeme to. Žáci mají zavřené oči, učitel navozuje pocity, žáci spojí svůj pocit s představou barvy:

- *Je hezký den, mám narozeniny a těším se na dárek...*
- *Zatoulala se nám kočka, asi už nepřijde domů, asi se ztratila...*
- *Ve škole jsem dostal/a špatnou známku...*
- *Zapomněl/a jsem sešit i svačinu...*

Žáci si sdělují navzájem svoje pocity, porovnávají, zjišťují odlišnosti.

Navrhujeme různé aktivity, které navodí změnu nálady. Sport, vycházka.... Zeptáme se žáků, jestli mají někoho, komu se mohou svěřit v obtížné situaci. Seznámíme je s linkou pomoci.

Varianta:

Všichni mají na zádech přišpendlený list papíru velikosti A5. Potkávají se, všichni všem, i učitelce, zapíší na lístek vzkaz vyjadřující některou kladnou povahovou vlastnost. „*Líbí se mi na tobě, že..., Kamarádím s tebou, protože..., Jsi.....*“ Nepoužívat negativní hodnocení!

Překvapilo mě některé hodnocení? Je pro mě příjemné? Dokázal/a jsem napsat jenom kladné hodnocení? Volíme s ohledem na vztahy ve třídě.

Poznámka – jedná se o reflexi dovednosti pozitivní komunikace.

Cvičení 6: **OSV komunikace**

Možno využít i pantomimy k vyjádření emocí. Seznámím žáky s pravidly dialogu, důraz na zřetelnou výslovnost, artikulaci. Využijeme rozhovoru dvou postav, upozorníme na grafický záznam promluv uvozovkami. Rozhovoru zrcadla s dívkou můžeme využít k dramatizaci. Nabídneme žákům další okolnosti a vytvoříme příběh:

- dívka se chystá na schůzku, co jí radí zrcadlo, jak proběhne schůzka, jak to dopadne...
- dívka je po úrazu v nemocnici, má vyražené zuby, jak se to bude řešit....

Varianta:

Napsat svůj vlastní popis na lístek papíru. „*Jak vypadám, jaké mám oči, vlasy..., použít přirovnání, co si rád/a oblékám, co rád/a dělám.*“ Lístky se smíchají, ostatní hádají, kdo to je.

Varianta:

Jména žáků se zapíší na lístečky. Každý si vylosuje jméno spolužáka a popíše stejným způsobem. Ostatní hádají, kdo to je.

Cvičení 7: **OSV tvořivost**

Cvičení 8:

Vyhledej ve Slovníku cizích slov, doplň do tabulky: OSV hodnocení lidských vlastností

VLASTNOST	CO TO ZNAMENÁ	UVEĎ PŘÍKLAD
Aktivní	činný, výkonný	
ambiciózní	snažíci se vyniknout	
Agresivní	útočný, dobyvačný	
progresivní	pokrokový, postupující	
emocionální	citový, dojemový	
Pasivní	Nečinný, netečný	

Poznámka: Žáci mohou začít větou: „Jsem aktivní ve fotbale, jsem pořád v akci, sleduji balón, protože nechci pustit gól. Jsem aktivní v hodině, hlásím se, odpovídám na otázky, spolupracuji se sousedem, protože mě to baví.“ Zeptáme se žáků, jestli může platit také opačná situace: Nelíbí se mi, když je někdo aktivní.....?

Cvičení 9: **OSV**

Nejdříve přečíst text: Jak získal pan František příjmení. Napsat na tabuli libovolnou větu, např. poslední a celá třída ji vyslovuje unaveně, nadšeně, radostně, smutně... Žák si uvědomí použité paralingvální jazykové prostředky. Uvědomění si, jak tón a melodie věty ovlivňují smysl věty.

Žáci ve skupinách znázorní pohyb stroje, jak asi fungoval. Je možné přidat zvuky. V okamžiku, kdy dosáhnou konečné „funkčnosti“ stroje, učitel skupiny zastaví, žáci zůstávají v různých fázích pohybu. Vytvořené sousoší znázorňuje představu skupiny, jak stroj vypadal a jaké měl funkce. Ostatní posuzují „funkčnost“ stroje. Vystřídají se všechny skupiny.

Nabídneme žákům situace: Listy se chystají na spadnutí. Cvičně nasazují vrtulky. Těsně před spadnutím. Po pádu. Po roce. Srovnáme s činností lidí – létání, skákání... Kdy nastává pro lidi riziko zranění?

Cvičení 10: **OSV komunikace**

Oslovit postupně tatínky svých spolužáků a spolužaček v krátké větě. Každý si zapíše oslovení všech svých příbuzných. Při oslovování dbáme na správné tvary 5. pádu u mužských vzorů. Pracujeme se Stručnou mluvnicí češtiny.

Hra – procvičování jmen: Zvolím písmeno abecedy, doplňuji jména. Vítězí ten, který je nejdříve hotový, říká písmena abecedy...

	DÍVČÍ JMÉNO	CHLAPECKÉ JMÉNO	PŘÍJMENÍ	MĚSTO	ŘEKA	ZEMĚ
K	Klára	Kamil	Konečná	Kyjov	Kongo	Korea
V	Valerie	Viktor				

Procvičujeme skloňování vlastních jmen, pracujeme s Pravidly. Volíme jména žáků ve třídě, jména sourozenců, rodičů. Cvičíme ve větách.

Cvičení 11: **OSV práce na zdokonalení osobních vlastností**

Práce se zkrácenou tabulkou I. N. S. E. R. T. Postup napíše a vysvětlí učitel na tabuli. Žáci pracují samostatně.

- *text zběžně projdi, abys věděl/a, o čem je*
- *pozorně text čti, zaznamenávej po straně textu znaménka*
- *označené myšlenky vypiš do tabulky*

Až mají žáci zaznamenané myšlenky v tabulce, pracují společně pod vedením učitele. Zjišťují, čemu nerozuměli, co je na problematice zajímavá dál a kde to budou hledat. Mohou se také spojit do skupin podle vzniklých zájmů a pokračovat v další práci.

Do tabulky zaznamenej:

+ NOVÁ INFORMACE	? NEJASNÁ INFORMACE
Kmotři podporovali rodinu finančně	Co když neměli sami peníze. Byli to vždy bohatí lidé?

Cvičení 12: **OSV postoj**

Text ankety reprodukovat vlastními slovy. Zakroužkovat odpověď, se kterou souhlasím. Ptát se žáků na základě jejich zkušenosti: *Co je anketa, dotazník, co zjišťuje? Co všechno mohou zjišťovat ankety?* Vymyslet nějakou jinou anketu, vyzkoušet ve třídě. Např.: Kolik času věnuji sportu, oblékání, přípravě do školy, sledování TV... Skupiny žáků připraví různé ankety pro spolužáky, učitele, pokusí se o statistické zpracování údajů do tabulky.

Žáci odpovídají na otázku, jestli by chtěli člověka, na kterého by se mohli ve všem spolehnout. *Platí v dnešní době, že kmotr pomáhá také finančně? Za jakých by to bylo okolností?*

Varianta:

Žáci vyslovují svoje názory a postoje na přímce. Učitel vymezí na podlaze pomyslnou čáru, označí na ní, kde je ano, kde je nevím, kde je ne. Žáci se postaví podle svého názoru na pomyslnou přímku /osu, žebříček/.

ano _____ nevím _____ ne

Mám kmotra. Kmotra jsem získal/a při křtu. Kmotra zatím nepotřebuji. Kmotr je podpora pro dítě. Kmotr je vždy blízká osoba. Je nutné mít kmotra. Rodiče nemohou být kmotry. Kmotrovství je zastaralé. Kmotr mě bude podporovat na studiích.....

Pozn.: u některých otázek je možné se zastavit, diskutovat, pokud žáci sami chtějí více o sobě sdělit. Postupovat citlivě.

Cvičení 13: OSV tvořivost, hodnocení práce v týmu

Na závěr celé kapitoly mají žáci shromážděné jednotlivé poznatky a zkušenosti, využijí je k souvislejší písemné práci na téma, Kdo jsem já. Naučí se pracovat s myšlenkovou mapou. Do středu papíru napíše téma práce, kolem něho zapíše základní myšlenky, body osnovy. Uspořádají je tak, jak o nich budou psát. Tyto základní myšlenky, body osnovy, mohou dále podrobně rozvíjet. Žáci mohou vytvořit také obrázkovou myšlenkovou mapu. Podpoříme jejich fantazii.

6. Co o mně říkají?

1. Kdo jsem?

Z MÉHO ŽIVOTA příjmení?

2. Jak vzniklo moje jméno a

5. Kdo jsou mí nejbližší?

3. Jaký/á jsem? Co rád/a dělám?

4. Jak vypadám?

Kdo jsem? Znáte mě?... paprsky znázorní jednotlivé myšlenky o čem žáci budou psát a v jakém pořadí. Základní myšlenky mohou dále rozvíjet. Do myšlenkové mapy mohou zaznamenávat místo slov obrázky:

Pracovní postup:

- zaznamenání nápadů do myšlenkové mapy
- žáci píší nanečisto souvislý text podle zadání
- napsaný text čtou polohlasem sami pro sebe, opraví chyby
- přečtou text ve dvojici, partner upozorní na nejasnosti, oprava
- prezentace před třídou, hodnocení žáky i učitelem; hodnocení se vztahuje jednak k prezentaci vlastní práce, jednak k dodržení zadaného postupu
- přepis do estetické podoby na formát A4

Co budeme na práci hodnotit, je žákům dopředu známo z tabulky na začátku kapitoly a z pokynů při zadávání úkolů. Hodnocení prací žáků probíhá průběžně v každé hodině i v závěru celé kapitoly. Hodnotíme:

- společně ve třídě
- žák hodnotí vlastní práci
- učitel hodnotí žakovu práci

Při hodnocení by měli žáci s pomocí učitele zvážit, v čem se chtějí dále zdokonalovat.

Reflexe:

- probíhá průběžně, žáci sdělují svoje pocity ústně, písemně, barevně, zvuky, pohybem
- sdělují vlastní dojmy
- žáci mohou využít čtvereček s vyznačeným středem k barevnému vyjádření svého pocitu,
- nálady